

Розділ 20. Розслідування навмисного заподіяння шкоди здоров'ю

§ 1. Криміналістична характеристика навмисного заподіяння шкоди здоров'ю

Навмисне заподіяння шкоди здоров'ю — поняття, що об'єднує низку злочинів, які різняться між собою за формою провини, за обставинами вчинення і за ступенем тяжкості наслідків, що наступили. Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження або якщо воно поєднане з іншими злочинами (ст. 121, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398 КК України); умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання (ст. 123 КК України); умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 124 КК України); умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122, ч. 2 ст. 345, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350, ч. 2 ст. 377, ч. 2 ст. 398 КК України); умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125, ч. 2 ст. 345, ч. 2 ст. 346, ч. 2 ст. 350, ч. 2 ст. 377, ч. 2 ст. 398 КК України). Криміналістична характеристика цього виду злочинів включає: способи вчинення злочину; способи приховування; дані про особу злочинця; дані про особу потерпілого; ціль і мотив посягання; обставини, що сприяють вчиненню злочину.

Тілесні ушкодження — це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні цілісності або фізіологічної функції органів і тканин людського тіла. Тілесне ушкодження є посяганням на здоров'я іншої людини. Заподіяння самому собі тілесного ушкодження за загальним правилом не є злочином, і кримінальна відповідальність настає лише у випадках, коли воно є способом вчинення іншого злочину (наприклад, ст. 409 КК України).

За ступенем тяжкості тілесні ушкодження в КК України поділені на три види: а) тяжкі; б) середньої тяжкості; в) легкі тілесні ушкодження. Судово-медичне визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень провадиться на основі «Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 17 січня 1995 р.

До числа тяжких належить тілесне ушкодження, яке *небезпечно для життя у момент заподіяння*. Небезпечними для життя є ушкодження, що самі по собі загрожують життю потерпілого в момент заподіяння або у разі звичайного їх перебігу закінчуються смертю. Наслідок заподіяного ушкодження не може впливати на визнання його тяжким. Так, своєчасна медична допомога, яка сприяла швидкому і повному видужанню потерпілого, не виключає відповідальності за ст. 121 КК України, якщо ушкодження були небезпечні для життя в момент їх заподіяння. Спосіб заподіяння тілесного ушкодження, а також використані засоби не є критерієм віднесення тілесного ушкодження до небезпечного для життя. Ця особливість має визначатися лише характером самого ушкодження.

Тяжким визнається тілесне ушкодження, що *спричинило втрату якогось органа або втрату його функцій*. Під органом варто розуміти частину людського організму, яка виконує одну або декілька функцій, що мають істотне значення для життєдіяльності всього організму, як-от: а) *утрата руки, ноги* — це відділення їх від тулуба або втрата ними функцій (параліч або інший стан, що виключає їхню діяльність). Мається на увазі як відділення від тулуба всієї руки або ноги, так і ампутація їх на рівні не нижче ліктьового або колінного суглоба. Всі інші випадки розглядаються як утрата частини кінцівки й

е) чи не заподіяне тілесне ушкодження в разі перевищення меж необхідної оборони;
 є) чи не мало місце систематичне завдання побоїв або інших насильницьких дій, що мають характер мордування або катування.

Слідчий повинен встановити також:

- а) ким заподіяне тілесне ушкодження;
- б) тілесне ушкодження заподіяне навмисно чи з необережності;
- в) яке ставлення винного до дії і до наслідків злочину, чи передбачав він, чи бажав і чи повинен був передбачати настання цих наслідків;
- г) мотиви і цілі вчинення злочину;
- г) чи не заподіяне тілесне ушкодження в стані сильного душевного хвилювання.

При дослідженні обставин, що впливають на ступінь і характер відповідальності обвинуваченого, й обставин, які характеризують його особу, необхідно з'ясувати:

- а) наявність обставин, що пом'якшують і обтяжують відповідальність обвинуваченого, викладених у статтях 66 і 67 КК України;
 - б) вік, стать, освіту, професію й інші дані про обвинуваченого;
 - в) наявність судимостей, чи не є обвинувачений особливо небезпечним рецидивістом.
- Для визначення тяжкості ушкодження і розміру збитку, заподіяного злочинцем, слідчий повинен з'ясувати:

1) чи не спричинило тілесне ушкодження:

- а) втрати органа або втрати його функцій;
- б) душевної хвороби;
- в) розладу здоров'я, поєданого з утратою працездатності;
- г) переривання вагітності;
- г) незгладимого спотворення обличчя;

2) який ступінь втрати потерпілим працездатності;

3) яка тривалість розладу здоров'я, викликаного заподіянням тілесного ушкодження;

4) якого матеріального збитку зазнав потерпілий у результаті злочину.

§ 3. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування і програма дій слідчого щодо їх вирішення

У розслідуванні заподіяння тілесних ушкоджень слідчі ситуації на початковому етапі розслідування характеризуються умовами надходження інформації про вчинений злочин.

Ситуація I. Надходження інформації про заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому, доставленому в лікувальний заклад.

У цій ситуації програма слідчого щодо її вирішення складається зі з'ясування обставин знайдення потерпілого, виявлення очевидців події, уточнення часу і місця вчинення злочину, прикмет злочинця. Якщо бесіда з потерпілим неможлива, зазначені питання варто з'ясувати в осіб, які виявили потерпілого, або медичних працівників, які можуть схарактеризувати обстановку, в якій він був знайдений, описати стан потерпілого, його одяг, повідомити, що він говорив їм.

Встановлення місця події та його вивчення має бути спрямоване на виявлення предметів і слідів, що сприяють виявленню злочинця, обставин учинення злочину. Судово-медичне дослідження тілесних ушкоджень — їхньої локалізації, характеру і механізму заподіяння — також спрямоване на встановлення обставин злочину (час, знаряддя, фізичні дані нападаючих осіб).

Відомості про осіб, можливо, причетних до розслідуваної події, можуть бути отримані на основі з'ясованих даних про потерпілого: коло інтересів і знайомств, з ким планував зустрічі в цей день, куди збирався, чому виявився на місці події, характер і поведінка тощо.

Ситуація II. Відомий факт заподіяння тілесних ушкоджень; є інформація про характер події і передбачуваного злочинця.

Ця ситуація звичайно характерна для подій у гуртожитках, комунальній квартирі, у компанії, а також при затриманні підозрюваних на місці події. Програма слідчого у цьому випадку спрямована на процесуальне закріплення факту злочину, встановлення причин виникнення конфлікту, характеру дій кожного з учасників і ступеня їхньої провини.

Особливу складність у цій ситуації мають випадки, коли кожна з протидіючих у конфлікті сторін заперечує свою провину. У цих злочинах нерідко потерпілий може бути призвідником сварки, бійки. Деталізація показань учасників конфлікту й очевидців події та їхнє зіставлення з іншими даними в справі є основним засобом вирішення зазначеної колізії.

§ 4. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій

У справах про заподіяння тілесних ушкоджень проводиться комплекс початкових слідчих дій. Звичайний розподіл слідчих дій у таких справах на початкові й подальші є дуже умовним. Наприклад, допит потерпілого й огляд місця події можуть провадитися як на самому початку розслідування, так і через значний час після порушення кримінальної справи (потерпілий тривалий час знаходиться без свідомості, місце заподіяння ушкодження невідоме та ін.). Тому запропонована нижче послідовність дій може бути змінена залежно від обставин конкретної справи.

Звичайно на початку розслідування справ цієї категорії проводяться такі слідчі дії, спрямовані на встановлення події злочину і виявлення винного: а) допит потерпілого; б) огляд місця події; в) допит очевидців події та інших свідків; г) огляд одягу потерпілого; г) призначення судово-медичної експертизи потерпілого.

Допит потерпілого. У результаті допиту потерпілого слідчий може отримати інформацію про місце, час, спосіб заподіяння тілесного ушкодження, знаряддя злочину, мотиви і цілі злочину, а в деяких випадках — і про особу винного.

По можливості потрібно прагнути до того, щоб потерпілий був допитаний без зволікання, аби певною мірою запобігти можливості для винного та його близьких вплинути тим чи іншим способом на нього, схилити до дачі неправдивих показань.

Якщо потерпілий перебуває у важкому стані, допит його провадиться лише після одержання від лікаря дозволу про те, що постраждалий за станом здоров'я може бути допитаний.

У разі неможливості допиту потерпілого через стан його здоров'я — необхідно поговорити з медичними працівниками, які надавали йому першу допомогу, яким постраждалий міг повідомити ті або інші відомості про обставини заподіяння ушкодження. Якщо ці відомості мають важливе значення для розслідування, лікар або медсестра мають бути допитані.

Не завжди доцільно допитувати потерпілого відразу після того, як йому були заподіяні тілесні ушкодження. Збуджений стан потерпілого часом не сприяє отриманню від нього повних і об'єктивних свідчень. Більшого ефекту можна досягти, якщо трохи почекати з допитом, поки потерпілий не заспокоїться.

Не варто допитувати потерпілого, якщо він знаходиться в стані алкогольного сп'яніння. У разі крайньої необхідності, коли потрібно одержати від такого постраждалого відомості про вчинений злочин, слідчий обмежується бесідою з ним, зробивши для себе відповідні замітки про зміст розмови.

Оскільки допит потерпілих нерідко провадиться в лікарняних умовах, варто провести цю слідчу дію в окремії кімнаті.

Під час допиту потерпілого слід спробувати одержати відповіді на зазначені нижче основні питання.

А. Де і коли було заподіяно тілесне uszkodження. Необхідно прагнути до максимальної деталізації відповідей допитуваного на ці запитання. Точне визначення місця вчинення злочину допоможе слідчому без труднощів відшукати його і здійснити огляд, оскільки далеко не в усіх випадках потерпілий може за станом здоров'я брати участь в огляді місця події.

Іноді на початку розслідування може здатися, що питання про точне визначення часу вчинення злочину не має особливого значення. Проте, якщо надалі підозрюваний посилається на своє алібі, з'ясування зазначеного питання відразу ж висувається на передній план. Тому вже під час першого допиту потерпілого необхідно якнайточніше з'ясувати час заподіяння тілесного uszkodження і те, на підставі яких даних потерпілий робить про це висновок (подивився на годинник, чув повідомлення про час по радіо, у цей час проходив поїзд, було чути бій годинника тощо).

Якщо постраждалий не може повідомити, коли було заподіяне uszkodження, йому доцільно поставити запитання про час, що минув із моменту вчинення злочину до моменту надходження його в лікувальний заклад. Оскільки в лікарнях фіксуються години і хвилини надходження пораненого, то можна шляхом нескладних підрахунків приблизно встановити, коли був вчинений злочин.

Б. Хто заподіяв потерпілому тілесне uszkodження. Якщо потерпілий знає прізвище, ім'я, адресу та інші дані, що характеризують злочинця, це має знайти своє відображення у протоколі допиту. Причому потерпілому необхідно поставити запитання — звідки він знає винного і чи добре його роздивився. Це може попередити помилку, викликану подібністю тих або інших осіб, що трапляється у житті. Якщо ж винний невідомий потерпілому, необхідно детально описати в протоколі всі прикмети злочинця, які пам'ятає потерпілий (зріст, статура, колір волосся, особливості одягу та ін.). Слід пам'ятати, що від того, наскільки старанно з'ясовані прикмети невідомого злочинця (особливо ті, що впадають в очі), значною мірою залежать і результати його розшуку.

У проведенні подібних допитів позитивний ефект дасть складання комп'ютерного фоторобота за ідеальними слідами, відображеними в пам'яті людини.

У деяких випадках з метою одержання рисованого портрета злочинця звертаються до допомоги художника, який у присутності допитуваного малює за його вказівками обличчя людини, яка вчинила злочин. Фоторобот або малюнок, що відтворює образ злочинця по пам'яті свідка, розмножується і використовується в оперативній роботі з розшуку злочинця.

У допиті потерпілого не можна обмежуватися виявленням тільки фізичного образу злочинця. Дуже важливо встановити, чи не звернув постраждалий увагу на особливості мови нападаючого (тембр голосу, вживання жаргонних слів або професіоналізмів, заїкуватість тощо).

В. Про можливі мотиви і цілі злочину, а якщо злочинець відомий, то які взаємовідносини з ним.

Г. За яких обставин заподіяно тілесне uszkodження. Допитуючи потерпілого, необхідно приділяти увагу точному з'ясуванню і ретельній фіксації обставин вчиненого злочину, у зв'язку з тим, що надалі на повторних допитах ту або іншу обставину більш детально встановити не завжди можливо, крім того, повторні допити без дійсної необхідності знижують доказову цінність свідчень потерпілого.

Разом із тим, згодом відбувається природний процес забування свідком тих або інших обставин. Під впливом різноманітних чинників (розмов свідків, очевидців та ін.)

свідчення постраждалого можуть зазнати змін і перестануть відповідати дійсності. Вони стають суперечливими.

Своєчасно і старанно проведений допит потерпілого дає змогу уникнути цих небажаних наслідків.

Допитуючи потерпілого про обставини заподіяння тілесного ушкодження, необхідно з'ясувати:

1. *Звідки прийшов і куди пішов злочинець, які були умови освітленості, стан погоди (якщо подія відбувалася поза помешканням).*

2. *Яка послідовність дій винного, хто був присутній при заподіянні тілесного ушкодження.*

Якщо потерпілий не знає прізвищ та імен осіб, які бачили, як йому було заподіяно тілесне ушкодження, варто зафіксувати в протоколі їхні прикмети і можливі причини перебування цих осіб у тому місці (двірник, кондуктор та ін.).

3. *Яким знаряддям заподіяне тілесне ушкодження.* Для того, щоб виявити і вилучити знаряддя заподіяння тілесного ушкодження (наприклад, при обшуку), необхідно знати його зовнішній вигляд, розміри, особливі прикмети.

Іноді доцільно запропонувати допитуваному намалювати на окремому аркуші паперу ніж, кастет або інше знаряддя, яке він бачив у руках нападаючого. Аркуш із замальовкою засвідчується підписом допитуваного, а в протоколі допиту робиться відповідне посилання (наприклад: «Форма ножа, яким мені було заподіяно тілесне ушкодження, зображена мною на аркуші, що додається до протоколу допиту»).

Найчастіше можливими мотивами, через які постраждали зумисне спотворюють картину злочину, приховуючи дійсних винуватців заподіяння тілесних ушкоджень, є: острах розправи з боку осіб, які вчинили злочин; бажання самому «розрахуватися» з винним; прагнення звільнитися від відповідальності справжніх винуватців злочину, які заподіяли тілесне ушкодження через необережність; бажання приховати обставини вчиненого злочину через те, що сам постраждалий вчинив ті або інші непорядні вчинки, наслідком яких і стало заподіяння ушкодження; підкуп і умовляння з боку винного або інших зацікавлених осіб.

Огляд місця події. Під час огляду місця події у справах про навмисні тілесні ушкодження слідчий може виявити сліди і предмети, що мають значення речових доказів.

Огляд місця події у справах про тілесні ушкодження відрізняється від інших оглядів — можливістю притягнення до участі в слідчій дії потерпілого, якщо стан його здоров'я дозволяє це зробити. Участь постраждалого даватиме можливість провести цю слідчу дію більш цілеспрямовано, акцентуючи увагу лише на обставинах, що безпосередньо стосуються справи. Участь потерпілого в огляді місця події корисна завжди незалежно від того, дає він правдиві чи неправдиві показання.

Перед проведенням огляду слідчому рекомендується старанно допитати потерпілого або, якщо допит відкладається, опитати про обстановку на місці події, пам'ятаючи про те, що в процесі огляду може бути перевірена достовірність його показань.

Постраждалий може розповісти про те, де знаходилися учасники події, які становлять інтерес для слідства, що полегшить виявлення певних слідів і предметів. Участь в огляді потерпілого, який дає неправдиві показання, призводить до того, що він, переконавшись у неспроможності обраного ним пояснення, нерідко починає давати правдиві показання.

Під час огляду місця події у справах про заподіяння тілесних ушкоджень із вогнепальної зброї за виявленою кулею, гільзою, дробом, залишками пижів, слідами дії вогнепальної зброї є можливість визначити напрямок пострілу, встановити положення стріляючого і потерпілого та виявити інші важливі для розслідування обставини.

Особлива увага приділяється виявленню слідів ніг, рук, транспортних засобів, предметів одягу або частин від них, загублених документів, записок, недопалків, слідів крові, слини та ін. У деяких випадках вилучаються зразки ґрунту, пилюки, фарби, білення, чіпких насіннє рослин та інших предметів, сліди яких могли залишитися на взутті, одязі або на тілі злочинця. У ряді випадків під час огляду слідчий може знайти знаряддя злочину. Визначивши надалі належність знаряддя, можна встановити особу, що заподіяла ушкодження.

Для огляду місця події необхідно залучати як спеціалістів судового медика і криміналіста. Зазначені особи нададуть кваліфіковану допомогу слідчому у виявленні, вилученні та фіксації слідів крові, пальців рук, слідів пострілу тощо.

Допит очевидців злочину та інших свідків. Встановлення очевидців злочину може бути зроблено як безпосередньо слідчим, так і за допомогою оперативних працівників міліції, належний контакт із якими є однією з умов успішного розслідування справ про заподіяння тілесних ушкоджень.

Для встановлення очевидців злочину велике значення має допит потерпілого. Якщо це не принесе бажаних результатів, треба спробувати встановити і допитати осіб, які з тих або інших причин могли перебувати на місці події або недалеко від нього. До числа цих осіб можуть належати: мешканці сусідніх будинків, двірники, сторожі, особи, які могли проходити поблизу місця події додому або на роботу.

Встановленню очевидців та інших свідків може сприяти звернення до населення через засоби масової інформації — телебачення, радіо, повідомлення в пресі, на зборах трудових колективів із проханням повідомити про факти, пов'язані зі злочином і, зокрема, про очевидців події, поквартирний обхід сусідніх будинків і бесіди з мешканцями з метою виявлення очевидців злочину.

Розслідування навмисного заподіяння тілесних ушкоджень необхідно здійснювати в тісній взаємодії з органом дізнання, працівникам якого можуть бути дані такі завдання:

- а) встановити на підставі наявних даних особу злочинця;
- б) встановити можливих очевидців злочину;
- в) виявити свідків, які можуть дати свідчення, що характеризують особу підозрюваного або потерпілого;
- г) встановити місцезнаходження особи в певний час;
- г) ужити заходів до розшуку знаряддя злочину та ін.

Крім того, відповідно до закону (ст. 114 КПК України) слідчий має право давати доручення органам дізнання про надання сприяння йому в проведенні слідчих дій.

Якщо є дані про те, що особа, яка заподіяла тілесне ушкодження, приїхала з іншого населеного пункту або виїхала після вчинення злочину в інший район або область, необхідно, щоб відповідна оперативна робота проводилася й у цих районах (областях). З цією метою слідчий може направити окреме доручення (ст. 118 КПК України) безпосередньо слідчому або у відповідний орган дізнання про самостійне провадження слідчих дій, якщо їх необхідно здійснити в цьому районі.

Огляд одягу потерпілого. Оглядаючи ушкодження на одязі потерпілого, можна дійти висновку про те, в якому положенні знаходився потерпілий у момент удару або пострілу, яким знаряддям заподіяні ушкодження тощо. Огляд одягу потерпілого іноді дає підстави для висування версії про обставини вчинення злочину і його винуватця.

Особливу увагу варто приділити огляду одягу, на якому є сліди пострілу. Якщо людині було заподіяно тілесне ушкодження, вона, як правило, доставляється в лікарню. Медперсонал лікувального закладу, не знаючи про значення слідів на одязі пораненого, може знищити частини одягу під час підготування хворого до перев'язки, операції або взагалі викинути його. Тому необхідно звернути увагу медперсоналу на дбайливе поводження з предметами, що можуть мати значення речових доказів при розслідуванні даного факту.

Одяг потерпілого має бути своєчасно вилучений, висушений (якщо він просочений кров'ю), належно упакований. Сліди пострілу мають бути обшиті білими нитками; складати одяг потрібно так, щоб ушкодження знаходилися усередині, не допускаючи утворення згинів тканини на місцях ушкоджень.

Одяг досліджується для з'ясування характеру наявних на ньому ушкоджень (розірвання, розтини, пробоїни, потертості, опалення ворсу) і виявлення мікрослідів, що могли бути залишені знаряддям і злочинцем. Наприклад, у разі удару каменем або цеглиною в тканину одягу можуть потрапити окремі дрібні частинки цих знарядь. При ударі металевим предметом на одязі іноді залишаються сліди металу, що виявляються спектрографічним і електрографічним методами. В ушкодженнях, заподіяних склом, можуть залишитися дрібні осколки останнього. Крім того, іноді на одязі виявляються сліди забруднення від речовин, що знаходилися на поверхні знаряддя й одягу злочинця. Так, якщо злочинцем використовувалася вогнепальна зброя, то, природно, під час огляду слід шукати гільзи, кулі, дріб, залишки пижів, сліди порохової кіптяви тощо. Особлива увага приділяється виявленню слідів ніг, рук, транспортних засобів, предметів одягу або частин від них, недопалків, слідів крові, слини та ін. У необхідних випадках із місця огляду вилучаються зразки ґрунту, пилюки, фарби, білення, чіпких насінь рослин та інших предметів, сліди яких могли залишитися на взутті, одязі або на тілі злочинця.

Судово-медична експертиза потерпілого повинна призначатися без зволікання. Мета цієї експертизи — не тільки визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, а й встановлення часу і механізму їх заподіяння, виявлення даних про можливу родову належність використаної зброї або знаряддя (вогнепального, тупого, гострого, колючо-ріжучого тощо), що особливо важливо на першому ж етапі розслідування.

За наявності в розпорядженні слідчого передбачуваного знаряддя злочину ставиться питання про можливість заподіяння виявленого тілесного ушкодження цим знаряддям.

Якщо ж це знаряддя (зброя) ще не виявлене, то дані про його характер і гадані ознаки, встановлені експертом на основі дослідження заподіяних потерпілому тілесних ушкоджень, допоможуть слідчому і діючим за його дорученням працівникам органів дізнання в пошуках цього знаряддя, а тим самим і полегшать вирішення завдання по встановленню винного.

Експерт обстежить потерпілого або в амбулаторії, куди експерт направляється слідчим, або в стаціонарі, якщо потерпілий знаходиться там. Одночасно з постановою про призначення експертизи експерту надаються копії історії хвороби або амбулаторної картки, протокол огляду потерпілого, його одяг зі слідами ушкоджень, знаряддя злочину. На прохання (клопотання) експерта, а нерідко і за його участю, слідчий робить відповідні допити медичних працівників, які надавали потерпілому першу допомогу і робили хірургічне опрацювання ран. Таким чином встановлюються прогалини записів у медичних документах і деталі, що мають істотне значення для експертизи. Необхідно домагатися, щоб експерт детально обстежив потерпілого відразу ж після призначення експертизи. Бажано, щоб це було зроблено в присутності слідчого. Цілком неприпустимі факти, коли експерт оглядає потерпілого лише після фактичного лікування останнього і тим більше, якщо він взагалі не оглядає його, а робить свій висновок тільки на даних історії хвороби й інших матеріалів справи.

§ 5. Профілактичні дії слідчого при розслідуванні навмисного заподіяння шкоди здоров'ю

Виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню навмисного заподіяння шкоди здоров'ю, має провадитися протягом усього слідства. Це означає, що, допитуючи обвинуваченого і свідка, проводячи інші слідчі дії, слідчий поряд із питаннями, які стосу-

ються розслідуваної події, повинен найбільш повно з'ясувати і ті причини й умови, внаслідок яких відбувся злочин. Дуже важливим елементом у вирішенні цього завдання є вивчення особи обвинуваченого.

До моменту закінчення досудового слідства слідчий повинен досить чітко знати, що собою являє людина, стосовно якої вирішується питання про її відповідальність: які були умови її виховання, у якому середовищі вона виросла, як училася і яку має освіту, який її родинний стан, заробіток, умови життя, як вона поводитися на роботі й у побуті, з ким дружила, як проводила час, чи була судима раніше, якщо так, то за що, де відбувала покарання тощо.

Ці відомості вже самі собою іноді можуть підказати джерела тих причин, що сприяли вчиненню злочину. Так, може з'ясуватися, що обвинувачений покинув навчання, потрапив під вплив хуліганів, почав зловживати алкогольними напоями.

Вивчення особи обвинуваченого — це лише одна зі сторін з'ясування причин і умов учинення злочину. Не менш важливо вивчити обстановку, у якій відбулася злочинна подія, та обставини, що їй передували. Значний інтерес має місце, де було заподіяне тілесне ушкодження, у присутності яких осіб це відбулося, як вони реагували на злочин. Приділяється серйозна увага поведженню винного до заподіяння тілесного ушкодження: чи загрожував він раніше потерпілому, чи готувався до злочину, у чому відобразилося це підготування, кому про це було відомо.

По справах про заподіяння шкоди здоров'ю поряд із вивченням особи обвинуваченого необхідно вивчати й особу потерпілого. У низці випадків це є не менш важливим завданням. Так, коли слідчий розслідує справи про квартирні бійки і про бійки, учасниками яких були знайомі між собою особи, вивчення особи потерпілого і взаємовідносин, що існували між ним і обвинуваченим, може часом пояснити мотиви бійки. Іноді при цьому можуть бути з'ясовані обставини, що пом'якшують провину особи, яка заподіяла навмисну шкоду здоров'ю потерпілого.

Профілактичні дії слідчого в процесі розслідування таких злочинів полягають у виступах за матеріалами конкретної справи у пресі, по радіо, на телебаченні. Практика профілактичної роботи слідчих показує, що певний ефект досягається в результаті виступу на загальних зборах трудових колективів із викладом обставин учинення тим або іншим працівником злочину, обговоренні поведження цієї особи, викладенні причин і умов, що сприяли вчиненню злочину.

У деяких випадках до аналогічних результатів призводить і організація зборів за місцем проживання обвинуваченого.

До числа обставин, що виявляються в розслідуванні справ про тілесні ушкодження, які настійно вимагають від слідчого вжиття профілактичних заходів, можуть бути віднесені: недоліки в охороні громадського порядку; відсутність виховної роботи на певному підприємстві; недоліки в організації дозвілля; безперешкодний продаж горілки неповнолітнім та ін.

За результатами розслідування слідчий готує подання про усунення причин і умов, що сприяють учиненню злочину і направляє їх керівникам відповідних підприємств, установ і організацій. Зазначені подання мають бути побудовані на глибокому вивченні всіх обставин вчиненого злочину, проілюстровані фактичними і статистичними даними, викладом висновків щодо причин і умов його вчинення. Подання має містити конкретні пропозиції, спрямовані на усунення причин і умов, що сприяли вчиненню цього злочину.

Панов Микола Іванович
 Шепітько Валерій Юрійович
 Коновалова Віолетта Омелянівна
 Журавель Володимир Андрійович
 Білоус Василь Васильович
 Борисенко Ігор Володимирович
 Булукув Олег Юрійович
 Бушан Олег Петрович

Глібо Василь Миколайович
 Грузкова Валентина Гаврилівна
 Дудніков Анатолій Леонідович
 Курман Олександр Васильович
 Марушев Анатолій Дмитрович
 Чорний Геннадій Олексійович
 Шевчук Віктор Михайлович

Настільна книга слідчого

Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] /
 НЗ2 М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. — 2-ге вид., перероб. і
 доп. — К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. — 728 с.: 49 іл.
 ISBN 978-966-313-345-4

Запропоноване видання — довідник для слідчих і дізнавачів, які можуть застосувати його рекомендації у професійній діяльності при розслідуванні злочинів. Книга містить найбільш доцільні прийоми, методи та рекомендації щодо проведення слідчих дій, пропонує методики розслідування різних видів злочинів. Може бути корисною не лише слідчим, а й оперативно-розшуковим працівникам, прокурорам, суддям, а також студентам юридичних навчальних закладів, аспірантам, викладачам, науковцям.

ББК 67.73я2

Відповідальна за випуск **О. В. Бакієва**

Над виданням працювали: **О. М. Гаврилова, Н. П. Когут, Л. С. Носенко, Ю. О. Печенюк**
 Обкладинка художника **В. С. Жиборовського**
 Комп'ютерна верстка **Т. Р. Михайленко**

Підп. до друку 03.07.2007. Формат 70x100/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 59,2. Обл.-вид. арк. 57,5.

Зам. № 7-345.

Видавничий Дім «Ін Юре»

Україна, 04107, м. Київ, вул. Багговутівська, 17–21.

Тел./факс: (044) 537-51-00, 537-51-20

E-mail: info@inyure.kiev.ua, sales@inyure.kiev.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
 до Державного реєстру видавців, виготівників
 і розповсюджувачів видавничої продукції.
 Серія ДК, № 2191 від 20.05.2005 р.

Віддруковано ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»

Україна, м. Біла Церква, вул. Л. Курбаса, 4

ISBN 978-966-313-345-4

9 789663 133454 >